

Date: 5th November-2025

SUN'IY INTELLEKT ASRIDA TADQIQOT KO'NIKMALARINING
TRANSFORMATSIYASI: TALABALAR UCHUN KRITIK FIKR VA ETIK
YONDASHUVLARINI SHAKLLANTIRISH

Dilbegim Narziyeva Ravshan qizi

“Millat Umid” Universiteti “Xalqaro biznes va moliya” fakulteti 4-kurs talabasi

Anotatsiya: Mazkur tezisda sun'iy intellekt asrida tadqiqot ko'nikmalarining yangicha shakllanishi, talabalar orasida tanqidiy fikrlash va etik yondashuvni rivojlantirishning ahamiyati yoritilgan. Sun'iy intellekt texnologiyalari ilmiy izlanish jarayonlarini o'zgartirayotgani, ma'lumotlarni tahlil qilish, xulosa chiqarish va natijalarni talqin etishda yangi metodologik yondashuvlarni talab etayotgani tahlil qilingan. Shuningdek, talabalarning intellektual mustaqilligini saqlab qolish, axloqiy me'yorlarga rioya qilish va sun'iy intellekt vositalaridan mas'uliyatli foydalanish zarurligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, tadqiqot ko'nikmalari, tanqidiy fikrlash, etik yondashuv, raqamli ta'lim, transformatsiya.

Kirish

XXI asr ilm-fan va texnologiyalar asri sifatida e'tirof etilmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt (SI) texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim, fan va tadqiqot sohalariga chuqur kirib kelmoqda. Bugungi kunda ilmiy izlanishlar ko'p hollarda raqamli platformalar, avtomatlashtirilgan tahlil tizimlari va intellektual algoritmlar yordamida amalga oshirilmoqda. Bu esa tadqiqotchilardan yangicha fikrlash, tanqidiy tahlil qilish va etik yondashuvni shakllantirishni talab etadi. Sun'iy intellekt vositalari yordamida ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va talqin etish imkoniyati ortgan sari, inson tafakkuri va axloqiy javobgarlikning roli yanada muhimlashmoqda.

Asosiy qism

Sun'iy intellekt asrida tadqiqot faoliyatining asosiy o'zgarishi — bu ma'lumotlarga asoslangan yondashuvning kengayishidir. Ilmiy tahlil jarayonida endilikda SI algoritmlari katta hajmdagi ma'lumotlarni tez va aniq qayta ishlash imkonini beradi. Biroq, bu qulaylik bilan bir qatorda, tadqiqotlarning mustaqilligi va ishonchligini saqlash masalasi ham dolzarb bo'lib bormoqda. Talabalar SI vositalaridan foydalanishda nafaqat texnik bilimlarga, balki tanqidiy fikrlash ko'nikmalariga ham ega bo'lishlari lozim. Tanqidiy fikrlash – bu mavjud axborotni tahlil qilish, uning manbalarini baholash va natijalarga shubha bilan, lekin konstruktiv yondashish qobiliyatidir. Tadqiqotchi sun'iy intellekt natijalarini so'zsiz qabul qilmasligi, balki ularni insoniy mantiq va ilmiy etikaga muvofiq tahlil qilishi zarur.

Etik yondashuv esa, tadqiqot jarayonida axloqiy tamoyillarni saqlashni nazarda tutadi. Sun'iy intellekt yordamida ma'lumot to'plash yoki tahlil qilishda shaxsiy ma'lumotlar himoyasi, intellektual mulk huquqlari va ijtimoiy adolat tamoyillariga rioya qilish muhimdir. Talabalarga sun'iy intellektidan foydalanishda faqat natijaga emas, balki



Date: 5th November-2025

jarayonning axloqiy tozaligiga ham e'tibor qaratish o'rgatilishi kerak. Bu ularning nafaqat ilmiy, balki insoniy fazilatlarini ham shakllantiradi.

Sun'iy intellekt asrida tadqiqot ko'nikmalarining transformatsiyasi, shuningdek, o'quv jarayonining raqamli shaklga o'tishini ham talab qilmoqda. Virtual laboratoriyalar, onlayn ilmiy bazalar va avtomatlashtirilgan test tizimlari talabalarga ilmiy faoliyatni interaktiv tarzda olib borish imkonini bermiqda. Biroq, bu texnologiyalar bilan ishlashda inson tafakkurining o'rnini SI to'liq bosa olmaydi. Aksincha, inson aqli va SI o'rtasidagi hamkorlik zamonaviy tadqiqot metodologiyasining asosi sifatida ko'rilmoqda.

Sun'iy intellektni tadqiqotlarda qo'llash jarayonida talabalar o'zlarining ilmiy natijalarini mustaqil tekshirish, ularni turli algoritmlar yordamida taqqoslash va natijalarni tanqidiy baholashni o'rganishlari kerak. Buning uchun esa ta'lim muassasalarida SI texnologiyalarini o'rgatish bilan birga, axloqiy mas'uliyatni ham kuchaytirish zarur. Etika va tanqidiy fikr uyg'unlashgan taqdirda, sun'iy intellekt insoniyat taraqqiyotiga xizmat qiluvchi kuchli vositaga aylanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt asrida tadqiqot ko'nikmalarining transformatsiyasi — bu nafaqat texnologik, balki axloqiy jarayon hamdir. Talabalar yangi sharoitda ma'lumotlar bilan ishlashni, ularni tanqidiy tahlil qilishni va ilmiy halollikni saqlashni o'rganishlari kerak. Sun'iy intellekt inson tafakkurini to'ldiruvchi vosita sifatida qaralishi lozim, aks holda u insoniy qadriyatlarni so'ndirish xavfini tug'diradi. Shu sababli, oliy ta'lim muassasalari sun'iy intellekt texnologiyalarini o'quv dasturlariga kiritish bilan birga, tanqidiy fikrlash va etik yondashuvni ham rivojlantirishga alohida e'tibor qaratishlari zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Floridi, L. (2023). Ethics of Artificial Intelligence. Oxford University Press.
2. UNESCO (2021). Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence.
3. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2022). The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies.
4. <https://www.sciencedirect.com/topics/computer-science/critical-thinking-and-ai>
5. https://www.researchgate.net/publication/Artificial_Intelligence_in_Higher_Education_Ethics_and_Transformation

